

ZORICA LATCU TEODOSIA: POETA MODERNA DE ORIENTARE MISTICO-RELIGIOASA

Zorica Lațcu Teodosia: Modern Poetess of Mystical-Religious Orientation

**Cristina Gabriela NEMEȘ, Ph.D.,
University of București**

Abstract : In this article I proposed myself to set forth both the personality and the religious and mystical poetic work of the less known poet, namely, Zorica Lațcu converted into the nun Teodosia.

In this respect, the article opens with a biographical introduction of the poet, presenting some outstanding data which I collected from the Library of Brâncoveanu Monastery at Sâmbăta de Sus, through Father Teofil Pârâianu, who, during the summer of the year 2009, made available for my documentation the manuscript entitled Ție Doamne îți voi cânta. Poezii (Lord, I will sing to You. Poems)

In this article I pointed out the reasons for the classification of her personality and her lyrical work under the heading "index", as they are of a political nature.

In the contents of the article there are mentioned a series of studies which refer both to the poet and to her work but, given the fact that the majority of the studies appeared before 1990, the data are presented ideologically.

It is well known that in the Communist regime, both the belief in God and its confession, were prohibited, even punished by prison. Therefore, the article will show the fact that the poet went to the Miercurea Ciuc, respectively, Jilava prisons for three years.

In other words, the point of reference of the analysed studies represents 1990, on the one hand, the studies which belonged to a certain ideology and, on the other hand, the current ones, which introduce both the author and her work, from a different perspective, namely, the modern one.

Keywords: Zorica Lațcu Teodosia, poetry, modern, mystical, religious, prison-like.

1. Zorica Lațcu Teodosia-personalitate marcantă în cultura română

Studiile apărute înainte de anul 1990 prezintă puține date despre poeta Zorica Lațcu Teodosia. Remarc faptul după anul menționat, au început să apară date inedite care conturează personalitatea poetei și care analizează poezia sa dintr-o altă perspectivă.

Astfel, prezenta lucrare își propune o minimă contribuție la studiile existente, la completarea acestora, la evidențierea operei poetice care a fost trecută la „index” de către regimul comunist din motive politice.

Din sursele precizate în bibliografie, care constau în: manuscrisele poetei, memorialistica, precum și din mărturia personală, prin interviu¹, a Pr. Teofil Pârâianu, care a cunoscut-o personal pe Zorica Lațcu, doresc să conturez, în prima parte a lucrării, personalitatea autoarei, iar în cele două părți, voi prezenta, atât dimensiunea mistico-religioasă a poeziei sale, cât și cea de tip carceral.

¹ *Interviu* luat Părintelui Teofil Pârâianu de la Mănăstirea Brâncoveanu din Sâmbăta de Sus, realizat personal, în data de 22.06.2009.

Poeta s-a născut în localitatea Mezötur din Ungaria, unde se aflau părinții ei în timpul primului război mondial. Copilăria și adolescența le petrece la Brașov. Tot aici absolvă școala primară și liceul. În anul 1936 obține diploma de bacalaureat cu rezultate deosebite. Între anii 1936-1940 urmează cursurile Facultății de Filologie din Cluj, secția filologie clasică – limba greacă și latină, și filologie modernă – limba și literatura franceză. În anul 1941 a fost numită preparator universitar la Institutul Român de Lingvistică din Cluj, după cum poeta mărturisește: ” Eram preparatoare universitară la Muzeul Limbii Române, azi Institutul de Lingvistică Română din Cluj. În anii despre care vorbesc: 1941-1942, 1944-1948, sediul Universității se afla la Sibiu și mai târziu ne-am mutat înapoi la Cluj”².

Deși scrie versuri închinare mamei, care vor fi premiate, cu o deosebită sensibilitate, debutul literar este consemnat ca fiind în paginile revistei ”Gândirea”. În anul 1948 Zorica Lațcu intră în viața monahală cu numele de Teodosia, la mănăstirea Vladimirești din Tecuci. În anul 1955 mănăstirea este desființată, iar călugărițele arestate. În anul 1956 poeta va fi arestată de către securitatea comunistă din motive politice și va face închisoare timp de trei ani la Miercurea Ciuc și Jilava.

Între anii 1970-1990 va locui la Brașov și, în acest timp, va colabora cu Pr. Teodor Bodogae la traduceri din scrierile sfinților părinți în colecția PSB. În anul 1990 se reîntoarce la mănăstirea Vladimirești. În data de 8 august 1990 va deceda.

I.P.S. Bartolomeu Anania, în volumul intitulat *Memorii*, mărturisește că aceasta făcea parte din membrii cenaclului literar care avea loc în casa soților Mureșan, alături de: Lucian Blaga, Victor Papilian, Francisc Păcuraru, Titus Țifu și alții. Despre Zorica Lațcu, I.P.S. Bartolomeu Anania mărturisește: „pe lângă o minte foarte lucidă și o bogată cultură clasică, Zorica avea și un talent real, unul dintre talentele pierdute, risipite, alungate în anonim” (Anania 2008: 107).

În ceea ce privește contribuția sa la traduceri (din limba greacă și latină), avem următoarele opere:

1. ”Origen. Scrieri alese”, partea I, din lucrările exegetice la Vechiul Testament, col. Părinți și Scriitori Bisericești (PSB) 6, trad. Pr. Teodor Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica Lațcu Teodosia, studiu introductiv și note Teodor Bodogae, Editura IBMBOR, București, 1981.
2. ”Origen. Scrieri alese”, partea a II-a, Exegeze la Noul Testament, Despre rugăciune, Filocalia, col. PSB 7, trad. Pr. Teodor Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica Lațcu Teodosia, studiu introductiv și note Pr. Teodor Bodogae, Editura IBMBOR, București, 1982.
3. ”Origen. Scrieri alese”, partea a IV-a, *Contra lui Celsus*, col. PSB 9, studiu introductiv, trad. și note de Pr. Teodor Bodogae, colaboratori. N. Chirică, Teodosia Lațcu, Editura IBMBOR, București, 1984.
4. A lucrat apoi în cadrul Universității din Cluj, în probleme de cercetare filologică, contribuind la întocmirea ”Dicționarului limbii române”, editat de Sextil Pușcariu la Academia Română. În paralel pregătește bibliografia pentru revista ”Daco-Romană” și pentru Buletinul Institutului de lingvistică.
5. A tradus parțial din ”Imnele și cuvântările Sf. Simeon Noul Teolog” (lucrare care se află încă în manuscris), poezii care nu au ajuns să fie publicate decât mai târziu, din motive

² A se vedea *Dragi amintiri ale Maicii Teodosia*, pe site-ul www.literaturasidetentia.ro, 24.06.2007.

politice, apărute doar în ziare bisericești (Telegraful Român de la Sibiu). Aici când Pr. Papuc Gheorghe, redactor la acest ziar, îi solicita poetei să compună poezii religioase cu teme precise.

6. A mai tradus "Minunile Maicii Domnului" și "Parabolele Domnului" de Arhim. Serafim Papacostea, precum și "Viața Maicii Domnului" – o compilație patristică. Alături de acestea, a mai tradus "Grădina Doamnei" și "Întoarcerea fiilor risipitori", zeci de cuvinte de zidire și Scrisori duhovnicești, în marea majoritate inedite.

Aceste traduceri s-au făcut la îndemnul Pr. Arsenie Boca și cu ajutorul Pr. Bodogae Teodor, aceștia făcând parte din colectivul de traducere:

„În perioada 1980-1984, la îndemnul Pr. Arsenie Boca și cu ajutorul Pr. Bodogae Teodor a făcut parte din colectivul de traducere. Din lucrările exegetice la Vechiul Testament – colecția Părinți și Scriitori Bisericești –, traducând Origen – Scrieri alese, partea I, II, IV, Contra Celsus, Tâlcuire la titlurile psalmilor – de Grigorie, episcopul Nissei și Despre moarte și nemurire – dialog cu sora sa Macrina – ale celui între sfinți, Părintele nostru Grigorie" (Familia Vlad din Brașov : 2007)³.

2. Dimensiunea mistico-religioasă a poeziei lui Zorica Lațcu Teodosia

Lirica sa este analizată superficial, dintr-un simplu motiv: în acea perioadă, a regimului comunist, era interzisă credința în existența lui Dumnezeu și, mai mult, de a vorbi ori de a scrie despre Dumnezeu. Dintre criticii și istoricii literari renumiți de exemplu, George Călinescu care deși prezintă în studiul intitulat "Istoria literaturii române de la origini până în prezent": „Tradiționaliștii” și „Ortodoxiștii”, vorbind și despre revista "Gândirea" (Călinescu 1941: 801-802) („vrea să realizeze faza propriu-zis mistică”, „gândiriștii, precum am văzut, s-au mărginit unii la pura iconografie în care îngerul e un element capital (V. Voiculescu, Demian, N. Crainic...) însă despre poeta Zorica Lațcu nu amintește nimic.

Similar, Dumitu Micu (1975), în studiul său laborios, face o referire extrem de modestă la contribuția autoarei (Micu 1975: 669-670). Capitolul se intitulează „Poeți de alte orientări” și sunt amintiți poeți precum: Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Al. Philippide, Demostene Botez, Emil Isac, Ion Marin Sadoveanu, Ion Vinea etc. și, după cum vedem, numele poetei nici nu apare menționat. Anul apariției studiului nu ne indică altceva decât că ideologia vremii ar fi cenzurat cu siguranță tot ceea ce nu ar fi fost în concordanță cu ideologia partidului. Așa în notele de la subsol poeta ne este prezentată, destul de concis și unde observăm că singura poezie „analizată” este „Pescarul”, publicată inițial în paginile revistei „Gândirea”, dar care nu are tematică religioasă. Autorul, referindu-se la versurile poeziei menționate, precizează că: „evocă icoane și episoade antice” și „spre diferență de producția mai tuturor autorilor tratați în acest capitol, versurile (...) și ale Zoricăi Lațcu sunt fără atingere cu tradiționalismul” (Micu 1979: 670).

Așadar, autorul o detașează pe Zorica Lațcu de tradiționalism, considerând-o, mai degrabă, o poetă modernă datorită viziunii sale, dar și a formelor poetice utilizate: „(...) sobrelor cadențe, hexametrice în majoritate...” (Micu 1979: 669).

Similar, criticul literar Ov.S. Crohmălniceanu în opera sa intitulată "Literatura română între cele două războaie mondiale" (2003: 15) nu amintește nimic despre poeta Zorica Lațcu.

³ Familia Vlad din Brașov, *Amintiri despre Maica Teodosia*, pe site-ul www.literaturasidecentia.ro, 24.06.2007.

Nici cercetările mai recente nu fac referire la poeta menționată. Dacă urmărim studiul criticului literar Iulian Boldea asupra poeziei românești (2005: 373), nu regăsim date despre poeta Zorica Lațcu.

În cunoscuta sa lucrare, Emil Pinteza notează la Indicele de nume, poziția 2566 și la poziția 902, colaborarea poetei la revista "Gândirea" (Pinteza 1998: 41, 139).

Mergând mai departe, autorul Mircea A. Diaconu (2008: 100), se întreabă: „Cine sunt, ne întrebăm azi, Ion Buzdugan, Ion Romanescu, Florin Crețeanu, Sergiu Grosu, Zorica Lațcu, Constantin Câmpeanu, Ion Potopin, I. Alexandrescu?”

Cercetând în paginile revistei "Gândirea" observăm că apariția volumului său de debut "Insula albă" (Sibiu, Ed. Dacia Traiană, 1944) este elogiată de către mentorul revistei, Nichifor Crainic, acesta afirmând următoarele:

„Insula Albă e întâia culegere de versuri a unei copile din Ardeal (...) care a debutat în Gândirea. Două lucruri sunt izbitoare la această poetă: maturitatea versului la o vârstă atât de fragedă și maniera neoclasică a tehnicii și a sentimentului. Zorica Lațcu scrie cu predilecție în hexametri! În hexametri moderni, adică ritmați (...)” (Crainic 1944: 274).

De asemenea, este consemnată apariția ciclului de poezii „Epitafuri Antice”: Captivul, Trecătoarea, Atheniana, Pescarul⁴, precum și Vergilius, Melissa către Diodor, Lydia către Caius⁵ și, nu în ultimul rând, Epithalam⁶, Ectenie.⁷

Observăm că poeziile pe care le-a publicat în revista "Gândirea" sunt relativ puține, însă ceea ce este important este faptul că acestea depășesc sfera tradiționalismului apropiindu-se mai mult de modernism, tocmai datorită tehnicii și viziunii poetice pe care aceasta o abordează.

Din volumele de poezii observăm că Pr. Teofil Pârâianu s-a ocupat de reeditarea operei sale poetice.⁸ Prima ediție (2000) a fost îmbunătățită în anul 2008, cu o contribuție substanțială a Pr. Cornel Toma, în primul rând, prin comasarea celor trei volume: "Insula Albă" (1944), "Osana Luminii" (1948) și "Poemele iubirii" (1949) și, nu în ultimul rând, poeziile publicate în paginile revistei "Gândirea".

Despre această ediție Pr. Cornel Toma afirmă următoarele:

„Volumul de față este constituit din cinci părți: Poemele iubirii, Insula Albă, Osana luminii, Din pribegie, Pentru neamul meu, la care se adaugă și anexele. Au fost selectate aici cu multă rigoare poeziile reprezentative atât din punct de vedere tematic, cât și sub aspect tehnic și stilistic. Considerăm că această ediție prezintă într-un mod admirabil și cu multă fidelitate viziunea poetică a maicii Teodosia,

⁴ A se vedea în revista *Gândirea* – 20, nr. 8, octombrie 1941, p. 429-430.

⁵ A se vedea în revista *Gândirea* – 20, nr. 9, noiembrie, 1941, p. 498-499.

⁶ A se vedea în revista *Gândirea* – 21, nr. 1, ianuarie, 1942, p. 30-31.

⁷ A se vedea în revista *Gândirea* – 23, nr. 6, iunie-iulie, 1944, p. 262.

⁸ Edițiile folosite: *Insula Albă* și *Osana Luminii*, reeditate în anul 1999 la Editura Semne din București și *Poezii*, în 2000 (Ed.I), Editura Sofia, București (Ed. a-II-a 2008).

tehnica și stilul poetic, dar mai ales concepția sa profund teologică și mistică despre lume și viață” (Toma 2008: 8).

Deși contribuția poetei în paginile revistei ”Gândirea” a fost mai modestă, nu trebuie trecută cu vederea întreaga sa operă poetică, o parte publicată, iar o altă parte așteptând încă să fie publicată, aceasta regăsindu-se în manuscrise.

Consider că tocmai din acest motiv nu avem studii care să realizeze o analiză integrală a operei sale poetice, indiferent de tematică, fie că este vorba despre cea cu tematică religioasă, fie că este vorba de cea laică, „a unei lumi antice”, după cum remarca Nichifor Crainic în elogiul dedicat poetei, amintit anterior.

Opera poetei, integrală, se află în cinci manuscrise. Primele patru manuscrise se află la Biblioteca Astra din Sibiu, iar ultimul manuscris se poate studia la Biblioteca Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus.

Primul manuscris⁹ conține: volumul de poezii *Poemele iubirii* editat la Craiova, volumul *Icoane pentru paraclis*, poezii inedite închinat Maicii Domnului, scrise în mănăstirea Vladimirești (1953) și scrisori, poezii dedicate maicii Mihaela. Al doilea manuscris¹⁰ conține: traducerea parțială a *Imnelor iubirii divine* ale sfântului Simeon Noul Teolog și un volum de versuri constituit din 101 poezii, intitulat *Din pribegie*; poeziile au fost scrise între 1958-1963. Al treilea manuscris¹¹ cuprinde: un poem numit *Grădina Doamnei*, închinat României creștine, 113 poezii dedicate vieții mănăstirești și istoriei poporului român. Poeziile au fost scrise în perioada 1949-1954 în mănăstirea Vladimirești și în localitatea Gurguiești. Al patrulea manuscris¹² cuprinde: 87 de poezii, închinat frumuseții cosmosului, istoriei poporului român și poeme axate pe teme teologice.

În *Ție Doamne îți voi cânta. Poezii*, operă aflată într-un manuscris dactilografiat¹³, care mi-a fost pus la dispoziție spre documentare de către Pr. Teofil Pârâianu de la Mănăstirea Brâncoveanu (22.06.2009), avem păreri unanim acceptate conform cărora opera poetei se înscrie în modernitate:

„Prin bunăvoința noiei, dar buneii mele prietene, Veturia Vancu, am luat cunoștință de opera poetică a Zorichii Lațcu (Maica Teodosia). După umila mea părere a scris – și desigur va mai publica – cele mai frumoase versuri din literatura română modernă” (Radu D. Rosetti, la Sibiu, 15 august 1955, Sfânta Maria).

P.S. Cu o mică observație: că, pentru a nu deveni monotonă, Muza D.-Sale ar trebui plimbată și prin lumea păgână și păcătoasă.

P.S.bis. După un an, – ba nu, doi – recitindu-i opera adaog că dacă aș fi tânăr și m-aș putea deplasa, m-aș duce s-o cunosc”. (Radu D. Rosetti, la Sibiu, 4 august 1957).

⁹ Primul manuscris al poetei se află la Biblioteca Astra din Sibiu (CXCII/94, nr. inv. 31647).

¹⁰ Al doilea manuscris al poetei se află la Biblioteca Astra din Sibiu (CXCII/92, nr. inv. 31645).

¹¹ Al treilea manuscris al poetei se află la Biblioteca Astra din Sibiu (CXCII/91, nr. inv. 31644).

¹² Al patrulea manuscris al poetei se află la Biblioteca Astra din Sibiu (CXCII/93, nr. inv. 31646).

¹³ Zorica Lațcu, *Ție Doamne îți voi cânta. Poezii*, operă aflată în manuscris dactilografiat la biblioteca mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus.

„E plină lumea și istoria de stihuitori, de versuitori și de fabricanți de versuri. Uneori – rar de tot – mai întâlnești și câte un adevărat poet, din mila lui Dumnezeu, care cântă simplu, ca paserile cerului, simplu, măreț, divin. Maica Teodosia este din rândurile acestor puțini dăruiți de Cel de Sus cu altceva decât cu „talent poetic” și anume cu inspirație de proroc, cu duh de apostol și cu devotament de evanghelist al „Frumosului” paradisiac.

Sibiu 17 decembrie 1958 (o zi aniversară, care mie îmi readuce în minte și în suflet o adevărată minune Dumnezeiască) Prof. Onisifor Ghibu.

Ca semn al osebitei mele prețuiri pentru poezia religioasă a Zorichii Lațcu i-am publicat la Cluj un caiet de poezii: „Osana Luminii”.

Sibiu, 5.IX.1957+Nicolae (Colan).

Din cele afirmate ne dăm seama că poeta Zorica Lațcu s-a bucurat de aprecierile unor mari personalități din acea perioadă; opera sa a fost înscrisă în linia modernistă. Despre poeziile sale aflăm în articolul „Cine este Maica Teodosia” al lui Nelu Baci¹⁴ (2007) că nu au avut circulație după 1948-1949, din cauza faptului că erau poezii religioase sau poezii scrise de o poetă care a ajuns călugăriță – la Vladimirești; cărțile au fost interzise, poeziile au fost așezate la fondul de documentare și au putut fi citite cu aprobare specială; „(...) minunata poezie scrisă de Maica Teodosia, n-a fost de circulație, n-a fost cunoscută” (Baci 2007).

Despre perioada anchetelor și a detenției avem următoarele mărturii:

„În mănăstire cât am stat, 1954-1955, prea puțin am cunoscut-o pe Maica Teodosia. Adevărata prietenie am avut-o în pribegie, când maica a fost judecată de Tribunalul Militar din Constanța. După arestare, au ținut-o o vreme în securitatea din Galați. În timpul nenumăratelor anchete despre diferitele probleme legate de măicuța Veronica și de mănăstire; maica i-a înfruntat pe toți, dar după multe torturi diabolice, nu a mai rezistat și a căzut la pat, în Securitate. Atunci, ei au eliberat-o și o chemau la proces, tocmai la Constanța. Atunci am însoțit-o, că nu se putea descurca singură” (Maica Matroana de la Mănăstirea Vladimirești).¹⁵

„(...) Ne mai povestea apoi din cadrul anchetelor cum le zicea procurorilor:

-Nu sunteți dv. în măsură să judecați Vladimireștiul!” (Pr.Arsenie Dedu).¹⁶

O mărturisire a unui fost deținut politic care afirmă:

„Era prin octombrie 1955. Mă aflam încă din ianuarie, singur, într-o celulă din subsolul Ministerului de interne (...). Devenisem subiectul unei anchete înscenate a Securității. Am fost torturat o zi și o noapte; în acest timp am leșinat de mai multe ori și pentru a-mi reveni în fire eram udat cu apă. Neputând să mă țin pe scaun, am fost legat de el.

¹⁴ Nelu Baci, *Maica Teodosia (Zorica Lațcu)* pe site-ul www.literaturasidecentia.ro, 24.06.2007.

¹⁵ Maica Matroana, *Amintiri despre Maica Teodosia*, pe site-ul www.literaturasidecentia.ro, 24.06.2007.

¹⁶ Pr. Arsenie Dedu, *Amintiri despre Maica Teodosia*, pe site-ul www.literaturasidecentia.ro, 24.06.2007.

Spre seară-sunt dus într-o celulă unde însă nu reușesc să ațipesc (...). În această stare de degradingoladă psihică, aud din celula vecină un glas cristalin de femeie. Nu se înțelegea ce spune (...). Am pus urechea de ușa metalică; n-am descifrat nimic, dar din unduirile și inflexiunile vocii se putea constata că nu era tremurătoare, nici desnădăjduită și nici plângătoare, ci părea mai degrabă o rugă stenică și reconfortantă (...). Făcusem corp comun cu ușa, simțind inconștient că dincolo de ea străbate un glas de înger de la care acum aud din nou cuvintele: „Maica Domnului”. M-am așezat pe marginea patului de beton și m-am trezit cu lacrimi odihnitoare în ochi. Ora era târzie. În timp ce gardianul era ocupat, am ciocănit ușor în perete improvizând un alfabet „suis generis”, greoi, neștiind morse. Litera „a” – o bătaie, „b” – două bătăi și așa mai departe. Mi s-a răspuns. Am aflat că vecina mea se numește Teodosia și că era călugăriță la mănăstirea Vladimirești. Nu știam că mănăstirea fusese desființată, iar o parte din maici au fost arestate împreună cu Părintele Ioan Iovan, iar celelalte au fost alungate din mănăstire (...).

Au trecut anii și cu cele bune ale lor, iar după anul 1990 am aflat un lucru care m-a uluit. Maica Teodosia care încercase atunci care să mă lumineze (...) nu era alta decât poeta creștină Zorica Lațcu, formată în cadrul spiritual al revistei *Gândirea*” (Traian Popescu, fost deținut politic).¹⁷

Așadar, există păreri unanim acceptate că poeta Zorica Lațcu este o poetă mistică prin excelență și că lirica sa se înscrie în linia modernistă. Astfel, dacă parcurgem poeziile sale observăm că temele predominante sunt relația omului cu Dumnezeu, convorbirea cu Dumnezeu, rugăciunea, definirea rugăciunii, raportul Mire-Mireasă specific viziunii creștine, toate culminând cu Iubirea lui Dumnezeu. Se regăsește în opera sa o căutare a lui Dumnezeu, asemenea lui Arghezi, dar, spre deosebire de acesta, poeta îl și găsește și trăiește prin El, trăire pe care o numim mistică.

„Vino, Preaiubite-al meu,
Pe sub bolți de curcubeu,
Dă-mi aripi de Heruvim,
Mână-n mână să plutim,
În grădini de frumuseți,
Din eterne dimineți...”

(...)

„Vino, preaiubita mea,
Pe sub punți de peruzea,
Cu lumini de foc ceresc
Haina să ți-o împodobesc.”
(Chemarea)

Poemul din care am extras acest fragment este mult mai amplu, aducând în prim plan raportul mire-mireasă din *Cântarea Cântărilor*. Acest raport, în viziune mistică, nu înseamnă nimic altceva decât relația dintre sufletul omului și Dumnezeu.

¹⁷ Traian Popescu, *Amintiri despre Maica Teodosia*, pe site-ul www.literaturasidetentia.ro, 24.06.2007.

Dacă volumul de versuri *Insula Albă* poate fi plasat sub zodia căutării drumului poetic, poezia *Epitafurile antice* se află sub influența poeziei mitice a antichității (acest lucru se datorează și studiilor de filologie clasică). Aici observăm existența unor personaje antice, reluând mituri străvechi: *Melissa către Diodor*, *Către Melampus*, *Torcătoarea*, *Atheniana*, *Lida către Gaius*, *Epitalam*.

Pornind de la această idee, precum și din îndemnul părintelui Teofil Pârâianu, s-a editat primul volum de poezii (ediție completă 2008). Acest volum, foarte consistent, conține volumele: *Poemele iubirii*, *Insula Albă*, *Osana Luminii*, *Din pribegie*, *Alte poezii*, *Pentru neamul meu*, *Anexe* (inclusiv traducerea *Cuvântului I și II ale Sfântului Simeon Noul Teolog*).

Fiind o exponentă a mișcării gândiriste, Zorica Lațcu a încercat să transforme spațiul românesc într-un paradis creștin. Poeta urmează linia impusă de Nichifor Crainic, transpunându-L pe Iisus Hristos cu Apostolii, cu toate evenimentele, în spațiul românesc. Ea vede în darurile de pâine și vin sângele și trupul lui Hristos jertfite la altar. Înrâurirea operei și a liniei gândiriste, trasată de către Nichifor Crainic, este mai mult decât evidentă în lirica Zoricăi Lațcu. Părintele Cornel Toma, în *Posfața* volumului *Poezii* (ediția 2008), atrăgea asupra faptului că, fiind o poezie mistică, poezia Zoricăi Lațcu este dificil de analizat. Centrul tematicii sale îl ocupă relația dintre om și divinitate. Așadar, putem vorbi separat despre o „poezie religioasă” și despre o „poezie mistică”.

Această distincție este remarcată și analizată, în același timp, de către Eugen Dorcescu (2008: 3), acesta arătând că „poezia religioasă” este trăire mediată de ritual a misterului, „poezia mistică” fiind trăire directă a misterului. Interesantă este concluzia la care autorul ajunge, aceea că între poezia religioasă și cea mistică există o deosebire de arie și intensitate. Astfel poezia mistică poate fi și religioasă, însă poezia religioasă nu este neapărat mistică.

Este suficient să realizăm o incursiune etimologică a cuvintelor operaționale „religios” și „mistic” pentru a realiza o analiză privind compararea acestora. Vom constata diferența pe care am evidențiat-o anterior invocând studiul autorului Eugen Dorcescu. Astfel, cuvântul „religie” vine din limba latină, *religio*, -onis, derivat al verbului *religare* – a lega, sinonim cu ebraicul *berit*, arătând legătura liberă și conștientă a omului cu Dumnezeu. Aceeași definiție o găsim și în studiul lui L. Gardet (1972: 188), arătând că religia este legătura omului cu absolutul¹⁸. Forma adjectivală „religios”, „religioasă” vine din latinescul *religiosus* și care face referire la religie; evlavios, cuvios, pios (DEX, 1998 : 913).

Așadar, termenul *religie* s-ar explica ca fiind manifestarea interioară și mai ales exterioară, liberă a evlaviei sau a sentimentului religios al unei colectivități, al unui popor, al unei persoane (Mircea 1995: 443). Această legătură însă se vrea exteriorizată și exprimată într-un dialog direct pe care omul, ființa dornică de infinit, îl dorește cu divinitatea fără intermediari. Această legătură nu se poate realiza decât prin cunoaștere și iubire, termeni care se completează unul pe altul.

Spre a înțelege mai bine acest aspect, se cuvine să aducem în discuție studiul Părintelui Dumitru Stăniloae, *Cuvântul și mistica iubirii*, în care definea mistica: „apropiere de Dumnezeu, unire cu El, vedere a Lui, împărtășie cu El”; Cuvântul e unicul factor

¹⁸ Louis Gardet, *Études de philosophie et de mystique comparées*, Libraires philosophique J.Vrin, Paris, 1972, p.188.

„mijlocitor” între Dumnezeu și om (oricărei punți, mistici) care ar putea apropia pe Dumnezeu de om” (Stăniloae 1938: 195-196).

Noțiunile „mistic” (μυστικιστής), „mistică” (μυστηριώδης), „misticism” (μυστικισμός) au origine greacă și constituie o familie de cuvinte formate din rădăcina „mio” (μυσ) care sugerează ceva „închis”, „ascuns”. Rădulescu-Motru definește sufletul mistic, influențat de etimologia cuvântului „mistic”, într-un articol apărut în revista *Gândirea*, afirmând că: ”mistic înseamnă, după etimologia cuvântului luat din limba greacă, ascuns, nepătruns. Un suflet mistic ar fi așa dar, un suflet ascuns și nepătruns” (Rădulescu-Motru 1920: 145-152).

Din cele spuse până acum, revenind la tematica poeziei discutate și analizând studiul amintit al Pr. Cornel Toma, observăm că sursa de inspirație a poetei o constituie *Cântarea Cântărilor*. Inspirându-se din mistica ebraică, poeta vorbește despre „beția iubirii” în care sufletul uman e însetat de divinitate, îl caută și nu se oprește până nu îl găsește (...). Din *Imnele Iubirii divine* ale sfântului Simeon Noul Teolog – în care se arată dragostea nebună a lui Dumnezeu față de om și iubire ca foc divin ce mistuie ființa umană. În viziunea poetei, sufletul uman aprins de focul divin al dragostei, asemeni unei mirese, îl caută pe Hristos ca mire cu o dorință arzătoare și neistovită și nu se oprește până nu-L găsește.

Aceste teme mistice, continuă Pr. Cornel Toma, se găsesc deopotrivă prezentate într-un mod admirabil și în mistica apuseană reprezentată de Ioan al Crucii și Tereza d’Aquila. Poeta abordează tema iubirii prin prisma contemplației sau a cunoașterii spirituale, depășind cunoașterea rațională specifică poezilor sau artiștilor.

Dacă vom apela însă la studiul lui Nichifor Crainic (1940:298-299), observăm că acesta face distincție între contemplația naturală și reflecția artistică, arătând că cea din urmă conduce cel mult la un extaz artistic, pe când contemplația mistică produce un extaz mistic, o unire a omului cu Dumnezeu. Nichifor Crainic demonstrează că această contemplație mistică e superioară contemplației naturale. Dacă în contemplația naturală distingem o contemplație sensibilă, imaginativă și o contemplație intelectuală, după obiectul contemplat aceasta poate fi artistică, filosofică sau religioasă. Aceste elemente se regăsesc cu ușurință în lirica Zoricăi Lațcu, abordând iubirea printr-o contemplație mistică de tipul-mire și mireasă. Elocvente în acest sens sunt poeziile *Îmbrățișare*, *Iatacul*, *Ochii*, *Tu*, *Răpire*, *Dragoste*, *Bucurie*. Opera poetei Zorica Lațcu este profund mistică, regăsindu-se tema esențială a iubirii absolute, a unirii cu divinitatea.

Bibliografie

Surse

”Gândirea” - nr. 8, octombrie 1941, p. 429-430; nr.9, noiembrie 1941, p. 498-499; nr.1, ianuarie 1942, p.30-31; nr. 4-5, aprilie-mai 1944, p. 274.

”Gândirea”-23, nr.6, iunie-iulie, 1944, p. 262.

Manuscris CXCII/94, nr. inv. 31647, Biblioteca Astra din Sibiu.

Manuscris CXII/92, nr. inv. 31645, Biblioteca Astra din Sibiu.

Manuscris CXII/91, nr. inv. 31644, Biblioteca Astra din Sibiu.

Manuscris CXII/93, nr. inv. 31646, Biblioteca Astra din Sibiu.

Lațcu, Zorica, *Ție Doamne îți voi cânta. Poezii*, manuscris dactilografiat, în Biblioteca mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus.

Lațcu, Zorica, 1944, *Insula Albă*, Sibiu, Editura Dacia Traiană.

Lațcu, Zorica, 1949, *Osana Luminii*, Cluj, Editura Episcopiei.

Lațcu, Zorica, 1949, *Poemele Iubirii*, Craiova, Editura Ramuri.

Lațcu, Zorica, 2000, *Poezii*, București, Editura Sofia (ediția a II-a 2008).

Interviu cu părintele Teofil Pârâianu de la mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, realizat personal în data de 22.06.2009.

Referințe

Anania, Bartolomeu, 2008, *Memorii*, Iași, Editura Polirom.

Andreicuț, Andrei, 2002, *Spiritualitate creștină – pe înțelesul tuturor*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea.

Baciu, Nelu, „Cine este Maica Teodosia?”, Maica Teodosia (Zorica Lațcu) pe www.literaturasidecentia.ro

Boldea, Iulian, 2005, *Istoria didactică a poeziei românești*, București, Editura Aula.

Călinescu, George, 1941, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Fundația regală pentru literatură și artă.

Crainic, Nichifor, 1940, *Nostalgia paradisului*, București, Editura Cugetarea.

Crohmălniceanu, Ov.,S., 2003, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, București, Editura Universală.

Diaconu, Mircea A., 2008, *Poezia de la „Gândirea”*, București, Editura Ideea Europeană.

Dicționarul explicativ al limbii române, 1998, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, București, Editura Univers Enciclopedic.

Dorcescu, Eugen, 2008, „Poetica non-imanenței”, Editura Semănătorul.

Gardet, Louis, 1972, *Études de philosophie et de mystique comparées*, Paris, Libraires philosophique J.Vrin.

Micu, Dumitru, 1975, „Gândirea” și gândirismul, București, Editura Minerva.

Mircea, Ioan, 1995, *Dicționar al Noului Testament*, București, Editura IBMBOR.

Pintea, Emil, 1998, *Gândirea. Indice bibliografic adnotat*, Cluj Napoca, Editura Echinoc.

Rădulescu-Motru, C., 1920, „Sufletul mistic” în *Gândirea*, an VI, nr. 4-5, mai-iunie, 145-152.

Stăniloae, Dumitru, 1938, „Cuvântul și mistica iubirii”, în *Gândirea*, an XVII, nr.4, aprilie 1938, p.195-196.

Toma, Cornel, 2008, *Notă asupra ediției în volumul Poezii*, Zorica Lațcu Teodosia, București, Editura Sofia.